

Бабаева Х.С., Бактыярова С.Ж.

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ЖАНЫ КОНСТИТУЦИЯСЫНЫН
ДОЛБООРУНУН ДАЯРДАЛЫШЫ, КАБЫЛ АЛЫНЫШЫ
ЖАНА АНЫН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ (2020-2021-жылдар)**

Бабаева Х.С., Бактыярова С.Ж.

**ПОДГОТОВКА, ПРИНЯТИЕ И ОСОБЕННОСТИ
ПРОЕКТА НОВОЙ КОНСТИТУЦИИ
КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ (2020-2021 годы)**

Kh.S. Babaeva, S.Zh. Baktyyarova

**PREPARATION, ADOPTION AND FEATURES
OF THE DRAFT OF THE NEW CONSTITUTION
OF THE KYRGYZ REPUBLIC (2020-2021)**

УДК: 342.413/22 (575.2) (04)

Конституция бул эң жогорку юридикалык күчкө ээ болгон мамлекеттин негизги мыйзамы, өзгөчө ченемдик-укуктук акт. Конституция мамлекеттин саясий, укуктук жана экономикалык системасынын негиздерин аныктайт. Конституция бул мамлекеттин түзүлүшүнүн негизги максаттарын баяндалган мамлекеттин уюштуруу документи. Бул макалада 2021-жылдын 11-апрелинде өткөрүлгөн референдумда (буткул элдик добуш берүүдө) кабыл алынган Кыргыз Республикасынын жаңы Конституциясынын долбоорунун даярдалышы, кабыл алынышы жана анын өзгөчөлүктөрү жөнүндө, өлкөнүн баш мыйзамындагы маанилүү өзгөртүүлөрдү бөлүп көрсөткөн темалар камтылган.

Негизги сөздөр: Конституция, долбоор, референдум, мыйзам, президент, Жогорку Кеңеш, Өкмөт, Министрлер кабинети, укук, мамлекет.

Конституция это основной закон государства, особый нормативный правовой акт, имеющий высшую юридическую силу. Конституция определяет основы политической, правовой и экономической систем государства. Конституция это учредительный документ государства, в котором изложены основные цели создания государства. В данной статье представлены темы о подготовке, принятии и особенности проекта новой Конституции Кыргызской Республики, принятого на референдуме (всенародном голосовании) 11 апреля 2021 года, с выделением важных изменений в Конституции страны.

Ключевые слова: Конституция, проект, референдум, закон, президент, Жогорку Кеңеш, Правительство, кабинет Министров, закон, государство.

The Constitution is the basic law of the state, a special normative legal act that has the highest legal force. The Constitution defines the foundations of the political, legal and economic systems of the state. The Constitution is the constituent document of the state, which sets out the main goals of the creation

of the state. This article presents topics on the preparation, adoption and features of the draft of the new Constitution of the Kyrgyz Republic, adopted at a referendum (popular vote) on April 11, 2021, highlighting important changes in the Constitution of the country.

Key words: constitution, draft, referendum, law, president, Jogorku Kenesh, Government, Cabinet of Ministers, law, state.

Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин депутаттарынын тобу 2020-жылдын 17-ноябрь күнү Жогорку Кеңештин 80 депутаты Конституциянын жаңы долбоорун жана референдум өткөрүү боюнча мыйзам долбоорун коомдук талкууга алып чыгышты. Анда президенттин ыйгарым укуктарын күчөтүү, элдик курултай өткөрүү жана башка жаңылануулар камтылган. Референдумду 10-январда президенттик шайлоо менен катар уюштуруу сунушталган.

2021-жылдын 9-февралында Жогорку Кеңештин депутаттарынын тобу “Кыргыз Республикасынын Конституциясы жөнүндө” КРнын Мыйзам долбоору боюнча референдумду (буткул элдик добуш берүү) дайындоо тууралуу КР Мыйзамынын долбоорун жана “Кыргыз Республикасынын Конституциясы жөнүндө” КР Мыйзамынын долбоорун экинчи жолу коомдук талкууга алып чыкты.

2021-жылдын 10-январында референдумду (буткул элдик добуш берүү) өткөрүүнүн натыйжасында Кыргыз Республикасынын жарандары башкаруунун президенттик формасын тандады.

Жаңы конституциянын долбоорунда негизинен башкаруунун президенттик формасынын модели, бийлик бутактарынын функцияларынын жана ыйга-

рым укуктарынын өзгөрүшү боюнча демилгечилердин көз караштары берилген.

Долбоордун түшүндүрмөсүндө Конституциянын «Мамлекеттик бийликтин органдары» деген III бөлүмү "элдик массалардын талаптарын эске алуу менен олуттуу кайра каралууга дуушар болду" деп айтылат.

«Президент» деген I главасындагы Президент мамлекеттин башчысы болуп саналат жана Кыргыз Республикасынын аткаруу бийлигин жетектейт деп көрсөтүлгөн президенттин институту өзгөрүүлөргө дуушар болду. Ал мамлекеттин ички, тышкы саясатынын негизги багыттарын аныктайт жана 5 жылга шайланат, бирок 2 мөөнөттөн ашык эмес. Өкмөттү түзүү жана анын иши үчүн жоопкерчиликти мамлекет башчысына жүктөө менен президенттик жана өкмөттүк институтту кайра түзүү Президент Өкмөттүн башчысын, анын орун басарларын, министрлерди жана мамлекеттик комитеттердин төрагаларын дайындоосун карайт. Бул дайындоолор Жогорку Кеңештин макулдугу менен жүргүзүлөт".

Мамлекет башчысынын ролун жана жоопкерчилигин жогорулатуу аткаруу бийлигин Президент жана ага баш ийген Кыргыз Республикасынын Өкмөтү жүргүзөт деп айтылат.

Жаңы Конституцияда:

Жаңы Конституциянын долбоору башкаруунун президенттик системасын орнотууга балытталган, мында Жогорку Кеңештин ролу жана ыйгарым укуктары кыйла даражада кыскартылган. Жогорку Кеңеш өзүнүн чектелген мыйзам чыгаруучу жана контролдоочу функцияларын жүзөгө ашыруучу орган болуп калат, анын чечимдери толугу менен Президенттин эркине байланыштуу болот. ЖК депутаттарын кайра чакыртып алууга мүмкүн болот, мында кайра чакыртып алуунун шарттары жана тартиби аныкталган эмес. Өкмөт Министрлер Кабинетине өзгөртүп түзүлөт, анын мүчөлөрү Президентке гана отчет берет, мында алардын Жогорку Кеңешке отчеттуулугу алып салынат. Балким, келечекте Министрлер Кабинети ЖКнын талаптарын жана суроо-талаптарын этибарга албай калат. Министрлер Кабинети менен өз ара аракеттенүү жөнүндө маселе жана Жогорку Кеңештин чечимдеринин милдеттүүлүгү ачылбаган бойдон калууда, анткени алар толугу менен Президенттин тапшырмаларын аткаруу үчүн иштеп калат. Долбоордо Президент Министрлер Кабинетинин жана аткаруу бийлигинин ишмердүүлүгүнүн жыйынтыктарына жеке жооп берет деп көрсөтүлгөн, бирок, эгерде Жогорку Кеңеш республикалык бюджеттин аткарылышы жөнүндө отчету канааттандырарлыксыз деп

тапса, Министрлер Кабинетинин мүчөлөрүн жоопкерчилиги Президент тарабынан каралат, деген менен бардык бийлик укуктары Президенттин колуна топтолгон. Президент адамдарды мамлекеттик сыйлыктар менен сыйлайт. **Прокуратура** мамлекеттик органдардын кызмат адамдары жагынан гана эмес, ошондой эле бардык жарандар жагынан тергөө функцияларын өзүнө кайтарат. Мыйзам чыгаруу демилге укугуна жактардын зор чөйрөсү ээ болот, мында депутаттардын саны кыскарат. Конституцияны чечмелөө укугу менен Конституциялык сот кайра кайтып келет, Элдик Курултайдын ролу жана ыйгарым укуктары күчөгүлөт, ал мыйзам чыгаруу демилге укугуна да ээ болот, ал эми анын өкүлдөрү сот адилеттик иштери боюнча курамга кирет. Мамлекеттик катчынын, баланын укуктары боюнча ыйгарым укуктуунун жаңы кызмат орундары пайда болот.

Жыйынтыктап келип, өлкөнүн негизги документиндеги 80 маанилүү өзгөртүүлөрдү бөлүп көрсөтүүгө болот жана долбоордо олуттуу кемчиликтер жана ички карама-каршылыктар бар, мында айрым маселелер боюнча вакуум түзүлүп жатат, анткени аларга жооптор долбоордо чагылдырылган эмес деп белгилейбиз.

Конституциянын түзүмү өзгөртүлгөн, эми Жаңы Конституция **Преамбуладан, беш бөлүмдөн жана 116 беренеден турат.**

1. - «Конституциялык түзүлүштүн негиздери» деген биринчи бөлүм төмөнкүдөй үч главадан турат: Конституциялык түзүлүштүн саясий негиздери; Конституциялык түзүлүштүн социалдык-экономикалык негиздери; Коомдун руханий-маданий негиздери;

2. - «Адамдын жана жарандын укуктары, эркиндиктери жана милдеттери» деген экинчи бөлүм төмөнкүдөй алты главадан турат: Жалпы принциптер; Жеке укуктар жана эркиндиктер; Саясий укуктар; Экономикалык жана социалдык укуктар; Жарандын укуктары жана милдеттери; Адамдын жана жарандын укуктарынын жана эркиндиктеринин кепилдиктери.

3. - «Мамлекеттик бийлик органдары» деген үчүнчү бөлүм төмөнкүдөй беш главадан турат: Кыргыз Республикасынын Президенти; Кыргыз Республикасынын мыйзам чыгаруу бийлиги; Кыргыз Республикасынын аткаруу бийлиги; Кыргыз Республикасынын сот бийлиги; Кыргыз Республикасынын атайын статусу бар мамлекеттик бийлик органдары;

4. - Төртүнчү бөлүм «Жергиликтүү өз алдынча башкаруу»;

5. - Бешинчи бөлүм «Конституцияны кабыл алуунун, өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүүнүн тартиби».

- Конституция «элдик бийлик» деген жаңы түшүнүк менен толукталат. «Конституциялык түзүлүштүн негиздерин өз алдынча аныктоо Кыргыз Республикасынын элинин эгемен укугу. Кыргыз Республикасында эл бийлиги – бийликтин толугу менен элге таандыктыгы, адамдын жана жарандын укуктары менен эркиндиктерин коргоо, мамлекеттин жана коомдун иштерин башкарууга эркин жана реалдуу жетүү принциптерине негизделет».

- «Мамлекет, анын органдары, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жана алардын кызмат адамдары ушул Конституцияда жана мыйзамдарда аныкталган ыйгарым укуктардын алкагынан чыга алышпайт. Мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жана алардын кызмат адамдары укукка каршы иш-аракети үчүн мыйзамда каралган тартипте жоопкерчилик тартышат» деген ченем алып салынган. Анын ордуна мамлекеттик бийликтин принциптери «мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана алардын кызмат адамдарынын эл алдындагы конституциялык укуктук жана башка жоопкерчилиги» деген жаңы принциптер менен толукталат, ошондой эле «мамлекеттик жана муниципалдык кызмат адамдарга коррупцияга шарттарды түзгөн аракеттерге (аракетсиздиктерге) тыюу салуу» принцибин белгилейт.

- Бийликти узурпациялоо өзгөчө оор кылмыш болуп саналат жана колдонуудагы Конституцияда бул түшүнүктүн мааниси «Элдин эч бир бөлүгү, бир да бирикме, бир да адам мамлекетте бийликти өзүнө ыйгарып алууга укуксуз» дегенди билдирет. Жаңы Конституцияда «бийликти узурпациялоо» түшүнүгү «мамлекеттик бийликти күч колдонуп басып алууга жана мыйзамсыз кармап турууга, мамлекеттик органдардын, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын жана алардын кызмат адамдарынын ыйгарым укуктарын тартып алууга багытталган аракеттерди» билдирет.

- **Элдик курултай.** Элдик курултайдын орду жана ролу олуттуу кеңейтилген. Жаңы Конституцияда «Элдик курултай – коомдук өкүлчүлүктүү жыйын. Элдик курултай коомдун өнүгүүсүнүн багыттары боюнча сунуш берген, кеңешүүчү, байкоочу жыйын. Элдик курултайды уюштуруу жана анын ишмердигинин тартиби Конституция жана конституциялык мыйзам менен аныкталат». Ошону менен бирге Элдик Курултай мыйзам чыгаруу демилге укугуна ээ болот, Министрлер Кабинетинин мүчөлөрүн бошотуу жөнүндө Президентке сунуштарды киргизе алат, Прези-

дент Элдик Курултайдын жыйындарында сөз сүйлөөгө укуктуу, Элдик Курултайга өлкөдөгү абал жана мамлекеттин ички жана тышкы саясатынын негизги багыттары боюнча жыл сайын кайрылуу жасайт. Элдик Курултайдын өкүлү Сот адилеттиги иштери боюнча кеңештин курамына кирет, ал Судьяларды тандоо боюнча кеңешти алмаштырат, ал эми КР ЖК Төрагасы Жогорку Кеңештин өз ара аракеттенүүсүн, анын ичинде Элдик Курултай менен өз ара аракеттенүүсүн камсыз кылат.

- **Саясий партиялар.** Колдонуудагы Конституцияга ылайык КРда саясий көп түрдүүлүк жана көп партиялуулук таанылат, ал эми жаңы Конституцияда бул түшүнүктөр алып салынган. Демократиялык мамлекеттин белгилеринин бири болуп көп партиялуулук, 4 пикирлердин плюрализи, парламенттик оппозициянын болушу жана башкалар саналат. Бирок демократиялык мамлекеттин бул элементтери Жаңы Конституцияда толугу менен жок. Партияны түзүү принциби алып салынган, ал партиялар жарандар тарабынан өздөрүнүн укуктарын жана эркиндиктерин ишке ашыруу жана коргоо, саясий, экономикалык, социалдык, эмгектик, маданий жана башка кызыкчылыктарын канааттандыруу үчүн түзүлөөрүндө турат. Мунун ордуна 8-беренде «Кыргыз Республикасында адамдын жана жарандын укуктарын, эркиндиктерин жана кызыкчылыктарын ишке ашыруу жана коргоо үчүн саясий партиялар, кесиптик бирликтер жана башка коомдук бирикмелер түзүлүшү мүмкүн. Саясий партиялар коомдун ар түрдүү социалдык катмарларынын жана топторунун саясий эркин көп түрдүү билдирүүгө көмөктөшөт» деп жазуу сунуш кылынат. Ошентип, саясий партиялар өзүнүн маңызы боюнча кесиптик бирликтерге теңештирилет, ал эми алардын максаттары укук коргоо уюмдарынын максаттарына ылайык келет. Жаңы Конституцияда ошондой эле саясий партиялар Жогорку Кеңештин депутаттарын, Президентти, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарын шайлоого катышат деген ченемдер алып салынган. Мындан тышкары, саясий партиялар, кесиптик кошуундар жана башка коомдук бирикмелер өзүнүн финансылык жана чарбалык ишмердигинин ачыктыгын камсыз кылат деп белгиленген.

- Жаңы Конституция жайыттарды жеке менчикке берүү мүмкүнчүлүгү жөнүндө ченемди камтыбайт, ал гана эмес, жаңы долбоор жайыттар жана токойлор менчиктин жеке жана муниципалдык түрүндө болушу мүмкүн эмес деп белгилейт. Ошондой эле жер чет өлкөлүк жарандардын жана чет өлкөлүктөр катышкан юридикалык жактардын жеке менчик укугунда бол-

бойт деп каралат. Чет өлкөлүк жарандарга жеке менчикке берүүгө тыюу салуу КР Жер кодексинде каралган, бирок бул маселе Конституцияга биринчи жолу киргизилип жатат.

- Конституция «Кыргыз Республикасы ар кандай экономикалык ишмердүүлүктү өнүктүрүү үчүн шарт түзөт жана улуттук экономиканын кызыкчылыктарын коргойт. Мамлекет инвестицияларды жана инвестициялык ишмердиктин субъекттерин мыйзамда аныкталган тартипте коргоого кепилдик берет» деп биринчи жолу белгилеп жатат. Инвестицияларды коргоо маселелерине эң жогорку статус берилди.

- Өнүктүрүүнүн улуттук программаларына, же жалпы мамлекеттик программаларына келсек, жаңы Конституцияда кайрадан айкын эместиктер келип чыгат. Кыргыз Республикасынын экономикалык жана социалдык өнүгүү багыттары улуттук программаларда чагылдырылат деп белгиленген (улуттук программалар ким тарабынан бекитиле тургандыгы такталган эмес). Бир жагынан, Министрлер Кабинетинин компетенциясына «экономикалык, социалдык, илимий-технологиялык жана маданий өнүктүрүүнүн жалпы мамлекеттик программаларын иштеп чыгуу жана жүзөгө ашыруу» кирет. Экинчи жагынан, 6 жалпы мамлекеттик өнүгүү боюнча программасын сунуштаган жана 30 миңден кем эмес шайлоочунун макулдук колтамгасын топтогон адам Президенттикке талапкер болуп каттала алат деп белгиленет. Колдонуудагы Конституцияда Өкмөт киргизген Кыргыз Республикасын өнүктүрүүнүн жалпы мамлекеттик программаларын бекитүү Жогорку Кеңештин компетенциясына кирет. Бирок Жогорку Кеңеш мындай программаларды бир жолу да бекиткен эмес, ал эми иш жүзүндө өнүктүрүүнүн жалпы мамлекеттик программасы болуп саналган Улуттук стратегия, Президенттин компетенциясына кирбесе да, Президенттин Жарлыгы менен иштелип чыгып жана бекитилип келген. Ошентип, сунуш кылынган Конституцияда Президенттикке талапкер өзүнүн өнүктүрүүнүн жалпы мамлекеттик программасын сунуш кылат, шайлоодо уткан соң, анын Министрлер Кабинети экономикалык, социалдык, илимий технологиялык жана маданий өнүктүрүүнүн жалпы мамлекеттик программаларын иштеп чыгат жана жүзөгө ашырат.

- Инсандын жашоосунун жана эркин өнүгүшүнүн татыктуу шарттарын түзүүгө, иш менен камсыз кылууга көмөктөшүүгө багытталган социалдык программаларды иштеп чыгуу мамлекеттин милдетинен алып салынат. Анын ордуна, мындан ары мамлекет жаштарга билим берүүгө жана иш менен камсыз кылууга, жаш үй-бүлөлөрдү колдоого, иштин саясий,

социалдык, экономикалык, маданий жана башка тармактарына жаштардын эркин катышуусу үчүн зарыл шарттарды түзүүгө багытталган жаштар саясатын жүргүзүүнү камсыз кылат.

- Мамлекет жетим балдарды жана ата-энесинин камкордугу жок калган балдарды камкордукка алуу мөөнөттөрүн кыскартат. Колдонуудагы редакцияда мамлекет мөөнөттөрүн көрсөтпөстөн жетим балдарга жана ата-энесинин камкордугу жок калган балдарга камкордук көрөт, аларды тарбиялайт жана окутат деп белгиленген. Жаңы Конституцияда 18 жашка чейинки, башкача айтканда, алардын жашы жеткенге чейинки мөөнөт менен чектөө сунуш кылынат.

- Колдонуудагы ченем боюнча, эгерде адамдын башка жарандыгы бар болсо, ал саясий кызмат орундарын жана судьянын кызмат ордун ээлей албайт. Кыргыз Республикасынын башка жарандыгы бар жарандарына саясий жана атайын мамлекеттик кызмат орундарын ээлөөгө тыюу салуу сунуш кылынат. Ошентип, кош жарандыгы бар адамдар үчүн кызмат орундарынын чөйрөсү азаят. (Эскертүү: Атайын мамлекеттик кызмат орундарына төмөнкүлөр кирет: Жогорку соттун Төрагасы, төрагасынын орун басары, судьясы, Жогорку соттун Конституциялык палатасынын Төрагасы, төрагасынын орун басары, судьясы, Коопсуздук Кеңешинин Катчысы, Куралдуу Күчтөрдүн Башкы штабынын Зардалы, Башкы прокурор, Башкы прокурордун орун басары, Шайлоо жана референдумдарды өткөрүү боюнча борбордук комиссиянын Төрагасы, төрагасынын орун басары, Эсептөө палатасынын Төрагасы, аудитору, Акыйкатчы (Омбудсмен), Акыйкатчынын (Омбудсмендин) орун басары, Улуттук гвардиянын Кол башчысы, Кыргыз Республикасынын Куралдуу Күчтөрүнүн Кургак жер аскерлеринин Кол башчысы, Абадан кол салуудан коргоо күчтөрүнүн Кол башчысы, Президенттин жана Өкмөттүн Иш башкаруучусу, Жогорку Кеңештин иш башкаруучусу, Атайын жана Ыйгарым укуктуу Элчи, Кыргыз Республикасынын эл аралык уюмдардын алдындагы Туруктуу өкүлү, Башкы консул, Жергиликтүү соттун төрагасы, төрагасынын орун басары, судьясы, Кыргыз Республикасынан Шанхай кызматташтык уюмунун Улуттук координатору.

- Мамлекет билим берүү жагынан саясатты күчөтөт жана жаңы Конституцияда мамлекет негизги жалпы, орто жалпы билимден тышкары, мамлекеттик билим берүү уюмдарында мектепке чейинки, жана баштапкы кесиптик билимди акысыз алууга кепилдик берет деп жазылат. Ошондой эле мамлекет мектепке чейинки билим берүү мекемелеринен баштап колдонуудагы Конституция боюнча 9-класстын ордуна 11-

классты аяктаганга чейин мамлекеттик, расмий жана башка бир эл аралык тилди окутуу-үйрөтүүсү үчүн шарт түзөт.

- Жарандыкты жана убактылуу жашоого уруксатты жөнөкөйлөтүлгөн тартипте алуу учурлары каралган. Алсак, мурда Кыргыз Республикасынын жарандыгында турган, чет өлкөлүк жарандар же жарандыгы жок адамдар жашап турганга укуктуу жөнөкөйлөтүлгөн тартипте алууга укуктуу. «Өзүн Кыргыз Республикасынын элине таандык экендигин далилдеген ар бир адам Кыргыз Республикасынын жарандыгын жөнөкөйлөтүлгөн тартипте алууга укуктуу» болушу жаңы Конституцияда сунуш кылынган эки ача ченемдердин бири болуп саналат. 1-беренде Кыргызстандын элин баардык этностордон турган Кыргыз Республикасынын жарандары түзөт деп жазылган. Иш жүзүндө Кыргызстан калкына тиешеси барлардын бардыгы КР жараны болуп саналат. Колдонуудагы Конституцияда этностук кыргыздарга жарандык жөнөкөйлөтүлгөн тартипте берилет. «КР жарандыгы жөнүндө» КР Мыйзамында ошондой эле төмөнкүдөй адамдар жарандыкты жөнөкөйлөтүлгөн тартипте ала алат:

1) Кыргыз Республикасынын жарандыгы болгон жана Кыргыз Республикасынын аймагында жашаган ата-энесинин жок дегенде бири бар болгон;

2) Кыргыз ССРинде туулган жана мурдагы СССРдин жарандыгы болгон;

3) Кыргыз Республикасынын жарандыгына калыбына келтирилген.

- Кармалган ар кандай адамдын мыйзамда белгиленген тартипте жана мезгилдүүлүгүнө жараша кармап туруунун мыйзамдуулугун текшерүүгө укугу алып салынат. Ошого карабастан, жоболорду бузуу менен кармалган же камакка алынган ар бир адам тарткан зыяндын ордун мамлекеттин эсебинен толтуртуп алууга укуктуу, мыйзам тарабынан белгиленген тартипте жана өлчөмдө компенсация төлөнөт. Билип туруп атайын мыйзамсыз жана негизсиз кармап же камакка алуу аныкталган учурда кызмат адамдары кылмыш жоопкерчилигине тартылат.

- Президент Конституциянын долбоору Президенттин чектелбеген ыйгарым укуктарын белгилейт. Жогорку Кеңештин, Өкмөттүн, Премьер-министрдин көпчүлүк ыйгарым укуктары Президентке өтөт. Мындай деп белгиленет, Президент - мамлекет башчысы, жогорку кызмат адамы жана Кыргыз Республикасынын аткаруу бийлигин жетектейт; - элдин жана мамлекеттик бийликтин биримдигин сактайт жана Конституциянын, адамдын, жарандын укуктарынын жана

эркиндиктеринин кепили болуп саналат; - мамлекеттин ички жана тышкы саясатынын негизги багыттарын аныктайт; - мамлекеттик бийликтин биримдигин, мамлекеттик органдардын макулдашылып иштөөсүн жана өз ара аракеттенүүсүн камсыз кылат. - мамлекеттин ичинде, эл аралык мамилелерде Кыргыз Республикасынын атынан иш жүргүзөт; - Кыргыз Республикасынын эгемендигин жана чек ара бүтүндүгүн коргоо боюнча чараларды көрөт.

- Президенттин ыйгарым укуктарынын мөөнөтү 6 жылдан беш жылга чейин кыскарат, бирок бир гана жолу шайлануу чеги алып салынат. Бир эле адам эки мөөнөттөн ашык Президент болуп шайлана албайт, ошол эле учурда колдонуудагы Конституцияда эки жолу 10 Президент болууга болбойт.

- Колдонуудагы Конституция 70 жаштан улуу адам өлкөнүн Президенти болуп шайлана албайт деп карайт. Мындай курактык чек алып салынат. 35 жашка толгон, жалпы мамлекеттик өнүгүү боюнча программасын сунуштаган жана 30 миңден кем эмес шайлоочунун макулдук колтамгасын топтогон адам Президенттикке талапкер болуп каттала алат.

- Президенттин ыйгарым укуктарындагы маанилүү жаңылык болуп төмөнкүлөр саналат, эми Президент:

- Министрлер Кабинетинин түзүмүн жана курамын аныктайт, Жогорку Кеңештин макулдугу менен Министрлер Кабинетинин Төрагасын, анын орун басарларын жана Министрлер Кабинетинин башка мүчөлөрүн дайындайт, Министрлер Кабинетинин Төрагасынын, анын орун басарларынын жана башка мүчөлөрүнүн отставкасы жөнүндө өтүнүчтү жана алардын отставкасы жөнүндө чечимди кабыл алат, өз демилгеси боюнча жана Жогорку Кеңештин, Элдик Курултайдын сунуштарын эске алуу менен мыйзамдын чектеринде Министрлер Кабинетинин мүчөлөрүн жана аткаруу бийлик органдарынын жетекчилерин кызмат ордунан бошотот;

- аткаруу бийлигинин башка органдарынын жетекчилерин, жергиликтүү мамлекеттик администрациялардын башчыларын дайындайт жана кызмат ордунан бошотот;

- өз демилгеси боюнча же кеминде 300 миң шайлоочунун демилгеси боюнча же Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын көпчүлүгүнүн демилгеси боюнча референдум дайындоо жөнүндө чечим кабыл алат;

- мыйзам чыгаруу демилге укугуна ээ;

- элге, Жогорку Кеңешке, Элдик Курултайга өлкөдөгү абал жана мамлекеттин ички жана тышкы сая-

сатынын негизги багыттары боюнча жыл сайын кайрылуу жасайт;

- өз иши жөнүндө жыл сайын Жогорку Кеңешке маалымат берет;

- Жогорку Кеңештин кезексиз сессияларын чакыра алат.

- Мамлекеттик катчынын, Баланын укугу боюнча ыйгарым укуктуунун жаңы кызмат орду киргизилет, алар Президент тарабынан дайындалат жана бошотулат. Борбордук шайлоо комиссиясынын курамы боюнча президенттик квота көбөйтүлөт. БШКнын курамынын үчтөн бир бөлүгүнүн оруна Президент БШКнын курамынын жарымынын талапкерлигин аныктай алат. «Мамлекеттик сыйлыктар» деген жаңы түшүнүк киргизилет, ал Жогорку Кеңеш тарабынан уюштурулат, ал эми алар менен Президент гана сыйлай алат.

- Конституцияны жана мыйзамдарды бузгандыгы үчүн Жогорку Кеңештин ыйгарым укуктарына, сот бийлик органдарынын ишмердигине мыйзамсыз кийлигишкендиги үчүн Президент кызматтан кетирилиши мүмкүн деп белгиленген. Ошого карабастан, Президентке каршы айыптоону коюу иш жүзүндө мүмкүн эмес, анткени мындай демилге ЖК депутаттарынын курамынын жарымынан (45) кем эмесинен чыгууга тийиш жана мындай чечим Башкы прокуратурага жана Конституциялык сотко жөнөтүлөт. Президенттин аракеттеринде кылмыштын белгилери бар экендиги жөнүндө Башкы прокурордун корутундусу жана айыптоонун белгиленген тартиби сакталгандыгы жөнүндө Конституциялык соттун корутундусу менен ырасталган Жогорку Кеңеш койгон айыптоонун негизинде Президент кызматынан четтетилиши мүмкүн.

- Жогорку Кеңеш. Депутаттардын мандатынын саны 120дан 90го чейин кыскарат. Пропорциялык 11 система алып салынат, башка сөз менен айтканда ЖК депутаттарын шайлоого партиялардын катышуусу алып салынат. Колдонуудагы Конституцияга ылайык 21 жаш куракка толгон адамдарга депутаттыкка талапкер болуп көрсөтүлүүгө болот, Конституциянын долбоорунда бул курактык ценз 25 жаш куракка чейин көбөйтүлгөн.

- Мындан ары депутат бир эле учурда Министрлер Кабинетинин мүчөсү болуп жана өзүнүн депутаттык кызмат ордун сактай албайт.

- Жогорку Кеңеш Министрлер Кабинетин түзүүгө таптакыр катышпайт. Ал дайындоого макулдук гана бере алат жана Министрлер Кабинетинин мүчөсүн бошотуу жөнүндө Президентке сунуш киргизе алат.

- Жогорку Кеңештин депутаты императивдик

мандатка байланышпайт деген ченем алып салынат. Ошондой эле депутатты кайра чакырып алууга жол берилбей тургандыгы жөнүндө ченем алып салынат. Бул мындан ары депутатты депутаттын кызмат ордунан кайра чакыртып алууга болот дегенди билдирет.

- Депутат бир сессиянын ичинде жыйналыштарда себепсиз 10 жумушчу күнү жок болгондо бошотулушу мүмкүн. Колдонуудагы редакцияда 30 күн келбей койгондугу үчүн бошотууга болот. 10 күнгө чейин кыскартуу депутаттарды тартипке салат.

- ЖК депутаттары фракцияларга жана депутаттык топторго бириге алат деп каралууда. Шайлоодо уткан партиялар фракцияларды түзөөрү, ал эми бир мандаттуу шайлоо округдары боюнча шайлоодо уткан депутаттар депутаттык топторго биригет.

- Өзгөчө оор кылмыш жасагандыгы үчүн Жогорку Кеңештин депутатын ЖК депутаттарынын көпчүлүгүнүн макулдугу болбостон жазык жоопкерчилигине тартуу мүмкүнчүлүгү алып салынат. Депутат өзгөчө оор кылмыш жасады деп шектелип жатса да, ал Жогорку Кеңештин депутаттарынын көпчүлүгүнүн макулдугу менен гана жоопкерчиликке тартылышы мүмкүн.

- Колдонуудагы Конституцияда каралган Жогорку Кеңештин төмөнкүдөй ыйгарым укуктары жокко чыгарылат: - референдум дайындоо боюнча, бул ыйгарым укуктар Президентке өтөт. ЖК болгону референдум өткөрүүнү демилгелеп жана мындай сунушту Президентке киргизе алат;

- Өкмөттүн ишинин программасын бекитүү, Өкмөттүн түзүмүн жана курамын аныктоо. Жаңы Конституцияда Жогорку Кеңештин демилгеси боюнча Өкмөттүн отставкасынын механизми иш жүзүндө жок, кала берсе Жогорку Кеңеш айрым министрди отставкага кетире албайт. Жогорку Кеңеш болгону Министрлер Кабинетинин мүчөсүн бошотуу жөнүндө сунушту Президентке киргизе алат;

- Өкмөт киргизген Кыргыз Республикасынын өнүгүүсүнүн жалпы мамлекеттик программаларын бекитүү;

- Өкмөткө ишеним көрсөтпөө жөнүндө чечим кабыл алуу;

- бүтүндөй алганда, Премьер-министрдин ар жылдагы отчетторун угуу;

- республикалык бюджеттин аткарылышынын отчетторун бекитүү, бирок республикалык бюджеттин аткарылышы жөнүндө Министрлер Кабинетинин отчетун угат; - Кыргыз Республикасынын мамлекеттик чек араларын өзгөртүү тууралуу маселелерди чечүү, мунун ордуна ЖК ушундай маселелерди болгону карай алат. Ошону менен бирге, жаңы 12

Конституция мамлекеттик чек ара маселелерин кайсы орган же ким чече тургандыгын карабайт. Мамлекеттик чек аралар боюнча маселелерди чечүүдө кемчилик болушу мүмкүн.

- Кыргыз Республикасынын администрациялык-аймактык түзүлүшүнүн маселелерин чечүү; мунун ордуна ЖК ушундай маселелерди болгону карай алат жаңы Конституция ошондой эле бул маселелерди кайсы орган же ким чече тургандыгын карабайт.

- Конституциядан ошондой эле «парламенттик көпчүлүк», «парламенттик оппозиция», «фракциялардын коалициясы» сыяктуу түшүнүктөр жоголот жана дегеле оппозиция түшүнүгү жана анын ролу жокко чыгарылган. Парламенттик оппозициянын өкүлдөрү бюджет жана укук тартиби маселелери боюнча комитеттердин төрагалары болуп саналат деген жана башка ченемдер алып салынат. Оппозициянын ролун жана ордун алып салуу демократиялык мамлекеттин принциптерине карама-каршы келет, анын негизги элементтери болуп көп түрдүүлүк жана көп партиялуулук, пикирлердин плюрализи, мыйзамдын үстөмдүгү, парламенттик оппозициянын болушу жана башкалар саналат.

- Колдонуудагы Конституцияда КР БШКнын мүчөлөрүнүн курамы төмөнкүдөй түрдө түзүлөт: БШКнын мүчөлөрүнүн үчтөн бирин – Президент, үчтөн бирин – парламенттик көпчүлүк аныктайт жана үчтөн бири парламенттик оппозициядан. Жаңы долбоордо «оппозиция» түшүнүгү алып салынат жана ошондуктан БШКнын курамынын жарымын Жогорку Кеңеш аныктайт, ал эми экинчи жарымын Президент аныктайт. Эсептөө палатасынын аудиторлорун жана Төрагасынын орун басарларын да эми парламенттик оппозиция шайлай албайт.

- Жогорку Кеңештин Төрагасы жыл сайын Жогорку Кеңештин алдында отчет берет.

- Мындан ары Жогорку Кеңештин чечимдери депутаттардын жеке добуш берүүсү аркылуу гана кабыл алынат. Мыйзамдар, Жогорку Кеңештин чечимдери катышып отурган депутаттардын көпчүлүгүнүн, бирок Жогорку Кеңештин депутаттарынын 50дөн кем эмесинин добушу менен кабыл алынат, ал эми Жогорку Кеңештин чечимдери токтодор менен жол-жоболоштурулат деген жоболор алып салынат. Ошентип, мыйзамдарды кабыл алуу үчүн кеминде 46 добуш зарыл, ал эми добуш укугун башка депутатка берүү практикасы токтотулат. Белгилеп кетели, коомчулук Жогорку Кеңештин депутаттарын Жогорку Кеңештин жыйналыштарына көп учурда катышпагандыгы үчүн көп сындайт. Кээде чакан сандагы депутаттар тагдырды чечүүчү чечимдерди кабыл алат, бул көп

учурда депутаттар добуш укугун башка депутаттарга бергендиги жана ошондуктан чечим кабыл алуу үчүн кворум бар деп эсептелгени менен түшүндүрүлөт. Мындан ары ушундай практика токтотулат десек болот. Жогорку Кеңештин чечимдерин токтодор түрүндө жол-жоболоштуруу токтой тургандыгы башка маселе. Министрлер Кабинети Жогорку Кеңешке отчет бербей калгандыгына байланыштуу бул Жогорку Кеңеш жөн гана мындан ары Өкмөткө токтом түрүндө жол-жоболоштурулуучу кандайдыр-бир тапшырмаларды бере албастыгына алып келет (мисалы, органикалык айыл чарбасын өнүктүрүү, жашыл экономиканы өнүктүрүү, коопсуз шаар жана башкалар боюнча чара көрүүгө тапшырма).

- Жаңы Конституция өзүн өзү таркатуу жолунан тышкары Парламентти таркатуунун бардык механизмдерин жокко чыгарат. Бирок өзүн өзү таркатуу жөнүндө демилгени 30 депутат көтөрө алат, ал эми чечимди 60 депутат кабыл алат.

- Мыйзамдарды чечмелөө боюнча ЖКнын ыйгарым укуктары кайра кайтарылат. Өзгөчө жана согуш кырдаалынын учурунда конституциялык мыйзамды, мамлекеттик чек араны өзгөртүү жөнүндө мыйзамды кабыл алууга тыюу салуу алып салынат.

- Эми мыйзамдарга Жогорку Кеңештин жана Президенттин ыйгарым укуктарын киргизүүгө болот, ал эми колдонуудагы Конституцияда ЖКнын жана Президенттин башка ыйгарым укуктарын мыйзамдарга киргизүүгө тыюу салынат.

- Мыйзам чыгаруу демилге субъекттеринин чөйрөсү кыйла кеңейет. Алсак, мыйзам чыгаруу демилге укугу төмөнкүлөргө берилет: 1) 10 миң шайлоочуга (элдик демилге); 2) Президентке; 3) Жогорку Кеңештин депутаттарына; 4) Министрлер Кабинетинин Төрагасына; 5) Өзүнүн карамагына кирген маселелер боюнча Жогорку сотко; 6) Элдик Курултайга; 7) Өзүнүн карамагына кирген маселелер боюнча Башкы прокурорго.

- Жогорку Кеңеш тарабынан кабыл алынган мыйзам 14 жумуш күндүн ичинде кол коюу үчүн Президентке жиберилет. Колдонуудагы редакцияда, эгерде Президент Мыйзамды каршы пикир менен кайра кайтарса, конституциялык мыйзам же мыйзам кайрадан каралганда Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын үчтөн экисинен кем эмес көпчүлүгүнүн добушу менен мурда кабыл алынган редакциясында жактырылса, мындай мыйзам келип түшкөн күндөн тартып 14 күндүн ичинде Президент тарабынан кол коюлууга тийиш. Эгерде Президент мыйзамга белгиленген мөөнөттө кол койбосо, мындай мыйзамга Жогорку Кеңештин Төрагасы кол коёт алат. Мындай

механизм алып салынат.

- Аткаруу бийлиги 60. Кыргыз Республикасында аткаруу бийлигин Президент жүзөгө ашырат. Өкмөт түшүнүгү жоголот, анын ордуна Министрлер Кабинети түшүнүгү киргизилет. Министрлер Кабинетинин өзүнүн Төрагасы бар, ал ошондой эле Президенттин Администрациясынын жетекчиси да болуп саналат. Президент аткаруу бийлигинин ишине жетекчилик кылат, Министрлер Кабинетине жана ага баш ийген органдарга тапшырмаларды берет, анын тапшырмаларынын аткарылышын контролдойт, Министрлер Кабинетинин жана ага баш ийген органдардын актыларын жокко чыгарат, Министрлер Кабинетинин мүчөлөрүн кызматтан убактылуу четтетет. Президент Министрлер Кабинетинин жыйналыштарына төрагалык кылат жана Министрлер Кабинетинин жана аткаруу бийлигинин ишинин натыйжалары үчүн жеке жооп берет деп белгиленүүдө. Бирок, эгерде Жогорку Кеңеш республикалык бюджеттин аткарылышы жөнүндө отчетту канааттандырылгысыз деп тааныса, Министрлер Кабинетинин мүчөлөрүнүн жоопкерчилиги Президент тарабынан каралат. Министрлер Кабинетинин Төрагасында иш жүзүндө өлкөнү өнүктүрүү боюнча саясатты өз алдынча аныктоо жана чечим кабыл алуу ыйгарым укуктары жок, ал Министрлер Кабинетинин ишин Мыйзамдарга, Президенттин Жарлыктарына жана анын тапшырмаларына ылайык уюштурат, бирок Министрлер Кабинетинин иши үчүн Президенттин алдында гана жооп берет. Мында ал Жогорку Кеңештин же Кыргызстан калкынын алдында жооп бербейт деп каралган эмес. Ошого карабастан, Президенттин жоопкерчилиги акырындап Министрлер Кабинетинин жоопкерчилигине өтөт, мында Президенттин өзү бул маселени карайт жана чечет. Министрлер Кабинетинин Төрагасынын отставкага кетүүсү жалпы Министрлер Кабинетинин отставкасына алып келбейт. Бул ченем Министрлер Кабинетинин ишинин туруктуулугун камсыз кылат.

61. Жаңы Конституция Министрлер Кабинетинин Жогорку Кеңештин алдындагы отчеттуулугу жөнүндө жобону камтыбайт, ошол эле учурда колдонуудагы Конституцияда Өкмөт анын алдында Конституцияда каралган чектерде отчет берүүчү жана жооптуу болуп саналат.

- Президент өз демилгеси боюнча Министрлер Кабинетинин иштеп жаткан курамын же мүчөсүн отставкага кетириүүгө укуктуу. Министрлер Кабинетинин мүчөлөрү отставка жөнүндө өтүнүч берүүгө укуктуу. Отставка Президент тарабынан кабыл алынат же четке кагылат. Министрлер Кабинетинин Төрагасынын отставкага кетүүсү жалпы Министрлер 14

Кабинетинин отставкасына алып келбейт. Шайланган Президенттин кызматка киришүүсү Министрлер Кабинетинин бардык курамынын ыйгарым укуктарын токтотот.

- Өкмөттүн Жогорку Кеңеш менен өз ара аракеттенүүсүнүн көптөгөн механизмдери жокко чыгарылат (ПМга ЖКнын ишеним көрсөтпөгөндүгү Өкмөттүн курамына жана түзүмүнө таасир этпейт, Өкмөттүн Жогорку Кеңешке отчеттуулугу алып салынат).

- Сот бийлиги. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун Конституциялык палатасы Конституциялык сотко өзгөртүп түзүлөт жана КР сот системасынын курамына кирет. Конституциялык сот конституциялык түзүлүштүн негиздерин, адамдын жана жарандын негизги укуктары менен эркиндиктерин коргоо, Конституциянын үстөмдүгүн жана түздөнтүз иш-аракетин камсыз кылуу максатында конституциялык сот өндүрүшү аркылуу конституциялык көзөмөлдү жүзөгө ашыруучу сот бийлигинин жогорку органы болуп саналат.

- Конституцияны чечмелөө укугу менен Конституциялык сотту кайра кайтаруу сунуш кылынат. Колдонуудагы Конституцияда Конституцияны чечмелөөгө болбойт. Мындай ыйгарым укуктар 2005-жылга чейин Президент Акаевдин пайдасына иштеген Конституциялык сот ушундай механизмди кыянаттык менен пайдаланышынан улам мурда жокко чыгарылган болчу. Ошол учурда Конституциялык сот президент Аскар Акаев үчүнчү мөөнөткө көрсөтүлө алат деп чечкен.

- Конституциялык сотко ошондой эле Кыргыз Республикасынын мыйзамдарын жана ченемдик укуктук актыларын Конституцияга ылайык келтирүү жөнүндө иштерди чечүү жана мамлекеттик бийликтин будактарынын ортосундагы компетенция жөнүндө талаштарды чечүү боюнча ыйгарым укуктар берилет. Мындан тышкары, эми Конституциялык сот Президентке каршы айыптоону коюнун белгиленген тартибин сактоо жөнүндө корутунду берет.

- Бардык сотторго алар кабыл алган соттук чечимдердин жана жеке аныктамалардын аткарылышына контролдук кылууга ыйгарым укуктар берилет.

- Жергиликтүү соттордун судьялары Сот адилеттигинин иштери боюнча кеңештин сунушу менен Президент тарабынан биринчи ирет 5 жылдык мөөнөткө, андан кийин курагынын чегине жеткенге чейин дайындалат.

- Жогорку соттун төрагасына жергиликтүү соттордун төрагасын жана алардын орун басарларын 5 жылдык мөөнөткө дайындоого ыйгарым укуктар берилет. Ошентип, өзүнүн төрагасын жана анын орун

басарын өз алдынча шайлоого жергиликтүү соттордун укугу жокко чыгарылат. Кала берсе жергиликтүү соттун судьясын которуу (ротациялоо) Жогорку соттун төрагасынын сунушу боюнча жүзөгө ашырылат.

- Бир эле адам катары менен эки мөөнөткө ошол эле соттун төрагасы, төрагасынын орун басары болуп шайлана албайт деген тыюу салуу жокко чыгарылат.

- Судьяларды тандоо боюнча кеңеш Сот адилеттигинин иштери боюнча кеңешке өзгөртүп түзүлөт, анын функцияларынын бири жергиликтүү соттордун судьяларынын кызмат ордуна талапкерлерди тандоо болуп саналат. 72. Судьялар кеңешинин алдындагы тартип комиссиясы жоюлат жана анын ыйгарым укуктары Судьялар кеңешине өтөт.

- Прокуратура. Прокуратуранын ыйгарым укуктары кеңейтилет. Колдонуудагы редакцияда Прокуратура аткаруу бийлик органдары, ошондой эле тизмеси конституциялык мыйзам менен аныкталган башка мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары жана аталган органдардын кызмат адамдары, изин суутпай издөөнү, тергөөнү жүзөгө ашыруучу органдар мыйзамдарды так жана бирдей аткаруусун 15 көзөмөлдөөнү жүзөгө ашырат; тизмеси конституциялык мыйзам менен аныкталган мамлекеттик органдардын кызмат адамдарына карата жазык иштерин козгойт, иштерди тиешелүү органдарга тергөөгө өткөрүп берет, ошондой эле аскер кызматчыларынын статусуна ээ болгон адамдарды жазыктык куугунтуктайт деп каралган. Бул чектөөлөр алып салынат жана тиешелүү түрдө Прокуратура кызмат адамдарын гана эмес, ошондой эле бардык жарандарды жазыктык куугунтуктоону жүзөгө ашыра алат.

- Белгилеп кетүү керек, колдонуудагы Конституция, ЖКнын Регламенти жөнүндө Мыйзам, Референдум жөнүндө Мыйзам колдонуудагы Конституцияга өзгөртүүлөрдү киргизүүгө мүмкүндүк берген ченемдерди камтыйт, мында бул мыйзамдар жаңы редакциядагы Конституцияны демилгелөө, кабыл алуу тартиби жөнүндө ченемдерди камтыбайт. Ошонун өзү менен укуктук вакуум бар. Иш жүзүндө, колдонуудагы Конституция жаңы редакциядагы Конституцияны кабыл алууга мүмкүндүк бербейт, өзгөртүүлөрдү гана киргизүүгө болот. Жергиликтүү өз алдынча башкаруу.

- Жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органдарынын башчылары шайланган жобо алып салынууда. Бул жергиликтүү өз алдынча башкаруунун аткаруу органдарынын башчыларынын кызмат

орду шайлануучу эмес, дайындалуучу болот дегенди билдириши мүмкүн.

- Жергиликтүү салыктарды жана жыйымдарды киргизүүгө, ошондой эле алар боюнча жеңилдиктерди белгилөөгө жергиликтүү кеңештердин ыйгарым укуктары алып салынат.

- Аксакалдар сотторунун ролу күчөтүлөт, эми алар тараптарды жараштыруу жана мыйзамдарга карама-каршы келбеген адилеттүү чечимдерди чыгаруу максатында иштерди карайт, алардын иши жергиликтүү бюджеттен финансыланат. Конституцияга өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү тартиби.

- Конституциянын биринчи, экинчи жана бешинчи бөлүмдөрүндөгү жоболорго өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү 300 миңден кем эмес шайлоочулардын, же Президенттин, же Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын үчтөн экисинин демилгеси менен Президент тарабынан дайындалган референдумда кабыл алынышы мүмкүн.

- Конституциянын үчүнчү жана төртүнчү бөлүмдөрүндөгү жоболорго өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү Президенттин же Жогорку Кеңештин депутаттарынын жалпы санынын үчтөн экисинин демилгеси менен Жогорку Кеңеш тарабынан кабыл алынат. Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту Конституцияга өзгөртүүлөрдү жана толуктоолорду киргизүү үчүн корутунду берет.

- Жаңы Конституция кабыл алынгандан кийин Президентти кайра шайлоо болбойт жана ушул 6 жылдык мөөнөт шайлоонун биринчи мөөнөтү деп эсептелет. Конституция референдумда кабыл алынгандан кийин Кыргыз Республикасынын Өкмөтү отставкага кетти деп эсептелет, ал эми иштеп жаткан судьялар өздөрүнүн ыйгарым укуктарын алар дайындалган бардык мөөнөттөргө сактап калат.

Ошентип, шайлоочулардын 37 пайызы добуш берүүгө катышып, БШК референдум өттү деп таанылды. Референдумга катышууга 3 606 225 жаран укук алган. Ага ылайык, жаңы Конституцияны шайлоого келгендердин 79,85 пайызы колдоп, 13,69 пайызы каршы добуш берген. Өлкөдө референдум менен кошо жергиликтүү кеңештерге шайлоо өттү.

Адабияттар:

1. Нормативные акты Кыргызской Республики №13, 29.03.2021.
2. Конституция Кыргызской Республики. Принята референдумом КР 27 июня 2010 г. - Б.: Академия, 2010.